

**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**  
**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ**

**Методичні рекомендації з самостійної роботи студентів**  
**з дисципліни «Економічна діагностика»**

за спеціальністю 051 «Економіка»  
спеціалізацією «Економіка підприємства»

Укладач: к.е.н., доцент, Коваленко Н.В.

Методичні рекомендації з самостійної  
роботи студентів розглянуті та схвалені  
на засіданні кафедри економіки  
повітряного транспорту

Протокол № 18 від «27» серпня 2018 р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ Ареф'єва О.В.

Тема: Предмет і завдання дисципліни «Економічна діагностика»

**Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Можливості функціонально-вартісного аналізу в економічному діагностуванні.
2. Методичне забезпечення аналітичних робіт на сучасному підприємстві.
3. Програмні комп'ютерні пакети в економічній діагностиці.
4. Різновиди економічної діагностики та особливості їх використання на практиці.

**Література:** [1], [3], [4], [7], [8], [9], [22], [23],  
[26].

**Методичні рекомендації**

Засвоєння основних положень теми дозволяє студенту з'ясувати сутність економічної діагностики як особливої функціональної сфери діяльності сучасного економіста, уточнити місце цієї складової у системі економічної науки, оцінити роль цієї навчальної дисципліни у формуванні фахівців з економіки і менеджменту.

Розглядаючи сутність економічної діагностики та її зміст як дослідницького процесу, студент має звернути увагу на те, що трансформаційні процеси в національній економіці та кардинальні зміни умов господарювання на всіх її рівнях значно розширили функціональне поле економічної роботи, наповнили її новим змістом. Серед якісно оновлених функцій економіста особливе місце належить аналітичній, що останнім часом набула ознак економічного діагностування.

Звернувшись до походження терміна «діагностика», студент повинен з'ясувати первинне його розуміння - у перекладі з грецької - як розпізнавання стану об'єкта за прямими та непрямими ознаками. Об'єктом економічного діагностування може виступати будь-яка економічна організація. Таким чином, у зону уваги аналітика потрапляють як макро-, так і мікроорганізації, а також їх структурні складові. Порівняно з традиційними функціями - проведенням техніко-економічного аналізу - сучасному аналітику необхідно визначати положення об'єкта, наприклад, підприємства, на ринку своєї продукції, оцінювати його конкурентоспроможність, визначати стан його економічної безпеки тощо. За умов великої складності економічних організацій і відносної невизначеності та динамізму зовнішнього середовища виникає потреба оцінювати нинішню ситуацію, а також її розвиток на основі якісних характеристик (параметрів) разом із кількісно визначеними показниками.

**Питання для самоконтролю**

1. У чому полягає сутність економічної діагностики? Яким є її функціональне призначення?
2. Що нового внесено у комплекс аналітичних робіт на підприємстві економічною діагностикою?
3. Яким є загальний порядок проведення діагностичного дослідження?
4. Які методи, прийоми та способи використовуються в економічній діагностиці?

Тема: Діагностика конкурентного середовища підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Інтенсивність конкурентної боротьби та оцінка її рівня.
2. Вхідні бар'єри в галузі та способи їх створення і збереження.
3. Вихідні галузеві бар'єри і прибутковість діяльності.
4. Державний вплив як чинник конкуренції.
5. Історія бізнесу як основа аналізу найближчих конкурентів.
6. Особливості економічного діагностування глобальних галузей.

**Література:** [1], [3], [4], [7], [8], [9], [22], [23],  
[26].

### **Методичні рекомендації**

Ця тема присвячена висвітленню методичних аспектів проведення діагностики галузей і діяльності конкурентів. Під час її вивчення студенту слід звернутися до теоретичних засад визначення ринкових ситуацій та особливостей образу поведінки суперників у кожній із них (курс «Мікроекономіка»). Адже саме підходи, що використовуються у світовій економічній теорії галузевих ринків, становлять загальну

основу економічної діагностики мікросередовища сучасного підприємства. Разом із тим, студенту слід розуміти, що аналітичним прийомом, які пропонує економічна теорія, часто бракує доступності та адекватності реальним умовам. Задоволенню потреб практичного використання відповідає поширена у світі методика, розроблена знаним у сфері конкуренції М. Портером .

### **Питання для самоконтролю**

1. У чому сутність та цільове призначення діагностики галузевого суперництва?
2. Яка послідовність і зміст основних етапів діагностування?
3. Якими є п'ять сил конкуренції, що діють у будь-якій галузі? Чи є цей перелік вичерпним?
4. Які чинники визначають ступінь інтенсивності суперництва між функціонуючими в галузі підприємствами?
5. Як правильно побудувати карту стратегічних груп та проаналізувати її?
6. Які особливості економічного інструментарію дослідження найближчих конкурентів?

Тема: Оцінювання стратегічного протистояння підприємств-конкурентів

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Поняття стратегічної позиції підприємства в конкурентному середовищі.
2. Особливості розробки конкурентної стратегії.

**Література** [1], [3], [4], [7], [8], [9], [22], [23], [26].

### **Методичні рекомендації**

Вивчення цієї теми дасть змогу студенту створити належне уявлення про методологічні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства та методичні аспекти його діагностування.

Поняття конкурентоспроможності підприємства, незважаючи на досить широке його використання, є складним і трактується неоднозначно. Студенту слід звернути особливу увагу на те, що воно має відносний характер, тобто конкурентоспроможність означає наявність переваг у підприємства порівняно з конкурентами у масштабах певного галузевого ринку. Виходячи з економічної природи конкурентоспроможності, її не можна розглядати як щось статичне.

Разом із тим студенту слід уяснити, що на сьогодні методично розробленим для кількісної оцінки є саме підхід, уведений М. Портером.

Вивчаючи його особливості, варто звернути увагу на три основні проблеми, які постануть перед аналітиком, оскільки їх розв'язання намічено більше в теоретичному аспекті, ніж у прикладному. Це, по-перше, вибір показника для оцінки рівня ефективності використання ресурсів; по-друге, добір базових об'єктів для порівняння; по-третє, наявність точної та вичерпної інформації про стан конкуренції в економічній організації вищого порядку.

### **Питання для самоконтролю**

1. У чому полягає сутність конкурентоспроможності підприємства та як вона оцінюється ?

2. Якою є економічна природа конкурентних переваг? Як вона відображається в показниках оцінки конкурентоспроможності підприємства?

3. Які методичні особливості має підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності за М.Портером та які вимоги ставляться до його практичного застосування?

4. Що таке SWOT-аналіз та як слід його правильно виконувати?

5. У чому полягає сутність визначення позиції підприємства на ринку за його конкурентним статусом?

6. Який порядок проведення порівняльної оцінки конкурентоспроможності підприємств-суперників на основі зважених рейтингових оцінок; які переваги і недоліки такої методики?

Тема: Діагностика конкурентоспроможності підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Поняття конкурентоспроможності підприємства на ринку.
2. Аналітична оцінка конкурентоспроможності підприємства на ринку.

**Література** [1], [3], [4], [7], [8], [9], [22], [23], [26].

### **Методичні рекомендації**

Опановуючи діагностичний апарат оцінки конкурентоспроможності підприємства, студент не повинен залишати поза увагою також і деякі інші методичні підходи, які хоча й нечасто використовуються на практиці, але вважаються концептуально значущими. Своєрідний вимірник положення підприємства на ринку було запропоновано І. Ансоффом. Конкурентна позиція підприємства визначається як його конкурентний статус, що обчислюється як рентабельність стратегічних капіталовкладень підприємства, скоригована на ступінь «оптимальності» його стратегії і ступінь відповідності потенціалу підприємства оптимальній стратегії. Студенту слід з'ясувати, як правильно скористатись вказаним підходом, зокрема, шкалою значень показника для оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Для діагностування конкурентоспроможності підприємства доцільно використати концепцію бенчмаркінгу - методу, за яким порівнюються характеристики певного об'єкта і еталонного, кращого. Таке порівняння може відбуватись як за кількісно визначеними параметрами: якість продукції, рівень продуктивності праці, обсяг продажу, ринкова частка, так і якісними характеристиками: якість управління, ділова репутація, імідж тощо. Бенчмаркінг конкурентоспроможності проводиться практично безперервно, що вимагає адекватної інформаційної бази та її постійного оновлення. Основною методичною складністю проведення бенчмаркінгу конкурентоспроможності є вибір аналогів підприємств - об'єктів з еталонними параметрами діяльності. Якщо підприємства відрізняються за номенклатурою виробів, технологічними процесами, організацією виробництва та управління, стадією життєвого циклу тощо, подібне зіставлення буде некоректним. У разі наявності суттєвих розбіжностей можна скористатись еталонним об'єктом, що є гіпотетичною компанією, наділеною найкращими якостями підприємств галузі.

### **Питання для самоконтролю**

1. У чому полягає сутність конкурентоспроможності підприємства та як вона оцінюється?
2. Якою є економічна природа конкурентних переваг? Як вона відображається в показниках оцінки конкурентоспроможності підприємства?
3. Які методичні особливості має підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності за М.Портером та які вимоги ставляться до його практичного застосування?
4. Що таке SWOT-аналіз та як слід його правильно виконувати?
5. У чому полягає сутність визначення позиції підприємства на ринку за його конкурентним статусом?
6. Який порядок проведення порівняльної оцінки конкурентоспроможності підприємств- суперників на основі зважених рейтингових оцінок; які переваги і недоліки такої методики?

Тема: Діагностика конкурентоспроможності продукції підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Поняття конкурентоспроможності продукції підприємства.
2. Фактори впливу на конкурентоспроможність продукції підприємства.
3. Методологічні засади оцінки конкурентоспроможності продукції.
4. Компенсаційна і некомпенсаційна оцінки конкурентоспроможності продукції.
5. Напрямки підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

**Література** [1], [3], [4], [6],[7], [8], [9], [10], [22], [23], [26].

### **Методичні рекомендації**

Тема висвітлює основні методичні підходи та процедури, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності продукції. Її вивчення дозволить студенту не лише уявити загальну логіку процедури оцінки, а й опанувати особливості методик, призначених для різних видів продукції.

Конкурентоспроможність продукції проявляється на ринку в процесі її реалізації як товару і визначається насамкінець споживачем. Сутність конкурентоспроможності продукції проявляється в основному через три групи показників, за якими вона оцінюється. Це корисність продукції (якість, ефект від використання), затрати споживача при задоволенні його потреби продукцією (ціна товару в момент його купівлі, затрати на використання, ремонт, утилізацію), а також здатність продукції до пропонування (спосіб просування товару на ринок, умови платежу, канали збуту, сервісне обслуговування). Таким чином, конкурентоспроможність має розглядатись як відносна характеристика продукції, яка відображає її відмінність від продукції конкурента за ступенем відповідності однаковій потребі та за затратами на її задоволення.

Студенту слід звернути особливу увагу на основні методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності продукції:

- конкурентоспроможність продукції оцінюється шляхом порівняння двох або більше аналогів, що зумовлює відносність показника;
- оцінці підлягають лише такі характеристики продукту, що зацікавляють споживача з точки зору задоволення його потреби;
- рівень конкурентоспроможності встановлюється у чітко визначеному контексті (мета оцінки), з урахуванням умов її реалізації та споживання (сегмента ринку).

### **Питання для самоконтролю**

1. Що таке конкурентоспроможність продукції і де проявляється її рівень?
2. Як споживач оцінює товар на ринку? Які параметри чи їх співвідношення дозволяють йому зробити вибір?
3. У чому полягають основні методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності продукції?
4. Назвіть основні етапи загальної процедури оцінки конкурентоспроможності продукції. Які з них виконуються послідовно, а які можна здійснювати паралельно у часі?
5. Як обчислюються одиничні, групові та інтегральний показники конкурентоспроможності?
6. Що таке «ціна споживання» продукції? Як її обчислюють?
7. Які особливості методик оцінки конкурентоспроможності різних видів продукції залежно від їх призначення?

Тема: Діагностика майна і ринкова цінність підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Основні поняття діагностика ринкової вартості майна.
2. Оцінка розміру статутного фонду відкритого акціонерного товариства, що створюється в процесі приватизації.
3. Особливості оцінки цілісних майнових комплексів.

**Література** [1], [3], [4], [6],[7], [8], [9], [10], [22], [23], [26].

### **Методичні рекомендації**

Положення, що становлять основу цієї теми, базуються на тому, що підприємство, функціонуючи та розвиваючись як цілісний майновий комплекс, здатне змінювати свою ринкову вартість. Основним чинником таких змін є спроможність підприємства приносити дохід його власнику. Успішно діючі підприємства створюють більше вартості також для всіх інших учасників ринкового господарства: споживачів, працівників підприємства, постачальників капіталу і держави в цілому (через податки). Визначення вартості підприємства, навіть приблизна її оцінка, за образним виразом одного з відомих сучасних методологів фінансового менеджменту Б. Коласса - це хороший спосіб визначення позиції підприємства на шаховниці економічного життя.

Студенту варто усвідомити, що оцінка вартості підприємства в умовах ринково орієнтованої економіки є, як правило, спеціальною аналітичною діяльністю, а відтак і

відособленою сферою, пов'язаною з інститутом ліцензування. Разом із тим, у деяких випадках оцінка може носити «неофіційний» характер, задовольняти внутрішні потреби та служити цілям економічного діагностування. Тому майбутньому фахівцю слід знати існуючі підходи до такої оцінки та вміти користуватись основними з них.

Сучасна методологія оцінки цілісного майнового комплексу та його окремих елементів ґрунтується на концепції ринкової вартості. Згідно з Міжнародними стандартами оцінки, ринкова вартість - це вартість в обміні або грошова сума, яку принесло б майно, виставлене на продаж на відкритому ринку на дату оцінки за певних умов. Останні досить ґрунтовно пояснено у визначенні вказаними стандартами поняття «ринкова вартість». Студенту слід розуміти, що у сфері оцінкової діяльності терміни «ціна», «витрати»,

«ринок», «вартість» є певною мірою також стандартизованими, тому їх слід використовувати за призначенням, у контексті ринкової вартості.

### **Питання для самоконтролю**

1. Чи може один і той самий об'єкт мати різну ринкову вартість і чому?
2. Чим можна пояснити зміну вартості підприємства у часі?
3. Ключові фігури управлінського персоналу підприємства і його вартість.

## Тема: Управлінська діагностика

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Основи управлінської діагностики на підприємстві.
2. Ефективна модель управління підприємством на засадах маркетингу.

**Література:** [3], [4], [6], [7], [8], [9], [10], [13], [19], [22], [23], [24], [26].

### **Методичні рекомендації**

Ця тема орієнтує студента на вивчення методичних основ досить поширеної у сфері консалтингу діяльності, успішні результати якої на сьогодні вважаються вирішальними чинниками ефективності та конкурентоспроможності організацій різноманітних галузей економіки.

Усвідомлюючи сутність управлінської діагностики, студент має зрозуміти, що вона розглядається як дослідницька діяльність, спрямована на встановлення, аналіз та оцінку проблем підвищення ефективності та розвитку системи менеджменту підприємства, а також виявлення головних напрямів їх рішень. Організація такої діяльності передбачає здійснення ряду процедур, що дає змогу отримати необхідну інформацію про проблеми системи управління підприємством.

Можна виділити два основні методичні підходи до проведення управлінської діагностики: пропозиція експертних послуг; «клінічний» підхід.

Найбільш поширеним є перший. При цьому припускається, що керівник підприємства, який ставить задачу перед консультантом, чітко знає, яка інформація чи послуга йому потрібні. Якщо ж керівник неправильно визначив свою потребу або нечітко доніс свої проблеми до консультанта, така модель не дасть очікуваного результату.

Другий підхід передбачає встановлення «діагнозу» консультантом за наданою йому інформацією та результатами спостережень. Якщо психологічний клімат в організації не сприятиме виявленню проблем та пошуку шляхів їх розв'язання, «діагноз» не буде правильним, а відтак і «лікування» - безрезультатним.

### **Питання для самоконтролю**

1. У чому полягає сутність управлінської діагностики?
2. Якими є основні методичні підходи до проведення управлінської діагностики, які їх особливості?
3. Як проводиться діагностування організаційної структури управління підприємством?
4. За якими напрямками діагностують якість управління персоналом?
5. У чому особливість дослідження зв'язків підприємства із зовнішнім середовищем?
6. Які критерії і показники використовують для оцінки загальних результатів функціонування системи менеджменту підприємства?
7. Які передумови виникнення крос-культурного менеджменту і що нового він вносить в управлінську діагностику?



Тема: Діагностика виробничого потенціалу підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Сутність, зміст та складові елементи виробничого потенціалу підприємства.
2. Діагностика виробничої програми підприємства.
3. Ресурсне обґрунтування виробничо-господарської діяльності підприємства.
4. Оцінка ефективності виробничого потенціалу підприємства.

**Література:** [3], [4], [6], [7], [8], [9], [10], [13], [19], [22], [23], [24], [26].

### **Методичні рекомендації**

Починаючи вивчення цієї теми, студент має звернутись до методичних засад проблеми оцінки можливостей будь-якої економічної організації. Студенту слід усвідомити сутність поняття «потенціал». Генетично термін виник на основі латинського слова «потенція», що означає - «прихована сила». Разом із тим, якщо поняття потенції не вимагає кількісної оцінки даної прихованої сили, обмежуючись якісними характеристиками, то поняття потенціалу однозначно припускає необхідність кількісної інтерпретації прихованих можливостей досліджуваного об'єкта. Таке визначення потенціалу зумовлює складнощі з його формалізацією та оцінкою.

Якщо скористатись так званим ресурсним підходом до оцінки потенціалу, то для підприємства слід кількісно визначити кожен з елементів потенціалу (в порівнянних одиницях виміру), інтегровано поєднати, дати оцінку їх використанню.

**Прихильники**

«результативного» підходу рекомендують обмежуватись вивченням фактичної результативності діяльності, приймаючи незмінною ефективність використання ресурсів і простежуючи динаміку їх зростання. У першому випадку узагальнюючим показником оцінки потенціалу виступають показники ресурсовіддачі, а в другому - ресурсомісткості. Студенту варто звернути увагу на те, що обґрунтування управлінських рішень щодо потенціалу може належати до сфери як тактичних, так і стратегічних чи суперстратегічних рішень. Це суттєво впливає на зміст діагностичних досліджень.

### **Питання для самоконтролю**

1. У чому полягає особливість «ресурсного» підходу до розуміння сутності потенціалу підприємства і як це впливає на методику його оцінки?
2. Які діагностичні завдання щодо потенціалу супроводжують обґрунтування поточних (тактичних) рішень на підприємстві?
3. Як саме потрібно діагностувати потенціал у процесі обґрунтування стратегічних рішень?
4. Що таке гнучкість виробничої системи і як її оцінюють?
5. У чому особливість кінематичної оцінки спроможності підприємства до розвитку і використання потенціалу?

Тема: Фінансова діагностика

**Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Мета, завдання і методологічна основа фінансової діагностики.
2. Аналіз фінансових проблем діяльності підприємства.

**Література** [3], [4], [6], [7], [8], [9], [10], [13], [19], [22], [23], [24], [26].

**Методичні рекомендації**

Починаючи вивчення зазначеної теми, студенту слід пригадати, що за дослідженнями західних аналітиків 2/3 всіх банкрутств відбувається за рахунок внутрішніх причин, а саме

- нераціональної організаційної структури управління, поспішного вибору постачальників, невідповідній економічному потенціалу сфері діяльності, помилковій оцінці місткості ринку тощо. Найважливішою причиною, на думку більшості дослідників, є безсистемна фінансово-аналітична робота (або взагалі її відсутність), що полягає не тільки у

відсутності періодичності її здійснення, а й у недосконалості та поверховості розуміння особливостей її інформаційного та методологічного забезпечення.

Ключовим питанням для розуміння сутності та результативності фінансової діагностики є концепція господарської діяльності як потоку управлінських рішень для вкладення ресурсів із метою отримання прибутку. Саме отримання прибутку необхідне для збереження економічної життєздатності підприємства, можливості подальших вкладень капіталу. При цьому всю сукупність рішень щодо досягнення цієї мети може бути зведено до трьох основних напрямів - рішення по вкладенню ресурсів; операції, що здійснюються за допомогою цих ресурсів; визначення структури фінансової діяльності. Вчасне та якісне забезпечення цих напрямів фінансових рішень постає сутністю фінансової діагностики.

Студенту необхідно звернути увагу на необхідність використання в процесі фінансової діагностики інформаційних джерел, які відповідають певним вимогам якості - значимості (своєчасність, прогностична цінність, цінність зворотного зв'язку), надійності (достовірність, можливість перевірки, нейтральність), порівнянності та постійності інформації.

**Питання для самоконтролю**

1. Які основні цілі та особливості зовнішньої фінансової діагностики?
2. Які основні принципи формування фінансової звітності згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку?
3. Яке місце займає вертикальний, горизонтальний та коефіцієнтний аналіз у рамках фінансової діагностики?
4. Який порядок розрахунку коефіцієнтів фінансової діагностики?

Тема: Діагностика економічної безпеки підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Поняття економічної безпеки підприємства, її види та характеристика складових елементів.
2. Роль економічної безпеки в управлінні ризиками на підприємстві.

**Література:** [3], [4], [6], [7], [8], [9], [10], [13], [19], [22], [23], [24], [26].

### **Методичні рекомендації**

Починаючи вивчення цієї теми, студенту необхідно чітко усвідомлювати, що ефективне здійснення підприємством діагностичної роботи та використання в ній відповідного методико-методологічного інструментарію неможливе без теоретичного розуміння сутності підприємства, доцільності його функціонування, усвідомлення стратегічної цілеорієнтації та суспільної місії. За відсутності науково обґрунтованих теорій і концепцій, що вивірені практикою і відповідають сучасним умовам господарювання, підприємства змушені гнучко адаптуватись до нестабільного зовнішнього середовища та оперативно знаходити адекватні рішення нетрадиційних складних проблем.

Обмеженість існуючих теоретичних концепцій підприємства (неокласична, інституціональна, еволюційна, підприємницька, антиеволюційна, тощо) зумовила появу інтеграційної теорії, основним постулатом якої є інтеграція у часі - забезпечення безпечного існування (потреба в безпеці) та розвиток підприємства (потреба в зростанні). Розуміння підприємства як системного інтегратора в часі і просторі різноманітних соціально-економічних процесів потребує особливої концепції управління (концепція безпечного функціонування), здатної досягати зазначених потреб із максимальною ефективністю.

Студенту слід розуміти, що система управління повинна перебувати в стані постійного очікування сигналів із боку факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ, які

«запускають» у дію економічний механізм появи на підприємстві негативної (кризової) або позитивної зміни, та адекватного реагування на них.

### **Питання для самоконтролю**

1. Які основні методологічні підходи до діагностики економічної безпеки підприємства?
2. Які основні методологічні підходи до визначення станів функціонування підприємства?
3. У чому сутність, недоліки та переваги існуючих однокритеріальних показників прогнозування неплатоспроможності підприємства?

Тема: Діагностика корпоративної культури підприємства

### **Питання (завдання) для самостійної роботи**

1. Передумови становлення корпоративної культури на підприємстві.
2. Аналіз факторів впливу на формування корпоративної культури.
3. Оцінка корпоративної культури підприємства.
4. Значення відмінностей національних культур в управлінні підприємством.

**Література** [2], [3], [4], [7], [8], [9], [10], [13], [14], [15], [22], [23], [24], [26].

### **Методичні рекомендації**

Представлена тема дає змогу отримати повне уявлення про основні методологічні особливості, місце та роль діагностування економічної культури у комплексі діагностичних процедур підприємства.

Важливо враховувати, що діагностування будь-якого об'єкта потрібно починати з дослідження його наукового визначення, яке дає можливість з'ясувати його структуру, сутність, основні структурні елементи. Під економічною культурою розуміється притаманна підприємству система матеріальних та духовних цінностей, еталонів поведінки, настроїв, символів, методів управління, що зумовлює індивідуальність підприємства.

Украй важливим є розуміння студентом поліфункціональності культури, що визначає складність проведення культурологічної діагностики та суб'єктивність оцінок. На рівні підприємства економічна культура виконує такі функції:

- оціночно-нормативна (порівняння реальної поведінки індивідуума, групи, підприємства з нормами культурної поведінки);
- регулююча (індикатор та регулятор поведінки);
- пізнавальна (засвоєння індивідуумом норм існуючої економічної культури дозволяє йому швидше адаптуватись у колективі);
- комунікаційна (через елементи економічної культури забезпечується взаєморозуміння та взаємодія співробітників);
- змістоутворююча функція (економічна культура впливає на світогляд особистості);
- функція суспільної пам'яті, збереження та нагромадження досвіду підприємства. Особливу увагу студенту необхідно звернути на сутнісну характеристику елементів економічної культури, до складу якої відносять культуру засобів праці та трудового процесу, культуру умов праці, управління, міжособистих відношень, культуру співробітника, культуру комунікацій та фірмовий стиль.

### **Питання для самоконтролю**

1. Які вихідні принципи та особливості психологічного та культурологічного підходів в управлінні?
2. Які основні ознаки культурної корпорації?
3. Які функції на рівні корпорації виконує економічна культура?
4. Які методи, прийоми та способи використовують при проведенні культурологічної діагностики?
5. Які основні особливості проведення культурологічної діагностики?

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Авдашева С. Б., Розанова Н. М.* Теория организации отраслевых рынков: Учебник. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1998. - 320 с.
2. *Азоев Г. Л., Челенков А. П.* Конкурентные преимущества фирмы. - М.: Новости, 2000. - 256 с.
3. *Ансофф И.* Стратегическое управление / Под ред. Л. И. Евленко: Пер. с англ. - М.: Экономика, 1989.
4. *Бердникова Т. Б.* Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. - М.: ИНФРА-М, 2001. - 215 с.
5. *Глазов М. М.* Диагностика предприятий: новые решения - СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1997. - 122 с.
6. *Грачев А. В.* Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия. От бухгалтерского учета к экономическому: Учеб.-практ. пособие. - М.: Финпресс, 2002. — 208 с.
7. *Денисов А. Ю.* Экономическое управление предприятием и корпорацией / А. Ю. Денисов, С. А. Жданов. - М.: Дело и Сервис, 2002. - 416 с.
8. *Дибб С.* Практическое руководство по сегментированию рынка/ С. Дибб, Л. Симкин. - СПб.: Питер, 2001. - 240 с.
9. *Дубров А.* и др. Многомерные статистические методы. - М.: Финансы и статистика, 1998. - 352 с.
10. *Зуб А. Т.* Системный стратегический менеджмент: методология и практика / А.Т. Зуб, М. В. Локтионов. - М.: Генезис, 2001. - 752 с.
11. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов; под общ.ред. С. А. Панова. - М.: ОАО Изд-во «Экономика», 1997. - 288 с.
12. *Клейнер Г. Б., Смоляк С. А.* Экономические зависимости: принципы и методы построения. - М.: Наука, 2000. - 104 с.
13. *Ковалёв А. П.* Диагностика банкротства. - М.: АО «Финстатинформ», 1995. - 96 с.
14. *Ковалев В. В.* Финансовый анализ: методы и процедуры. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 560 с.
15. *Коласс Б.* Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: Учеб. пособие / Пер. с франц. под ред. проф. Я. В. Соколова. - М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. - 596 с.
16. *Коробов М. Я.* Фінасово-економічний аналіз діяльності підприємств. - К.: Знання, 2000. - 347 с.
17. *Микерин Г. И.* и др. Международные стандарты оценки. - М.: Новости, 2000. Кн. 1. - 264 с., Кн. 2. - 260 с.
18. *Мигром П., Робертс Дж.* Экономика, организация и менеджмент: в 2 т. / Пер. с англ. под ред. И. И. Елисейевой, В. Л. Тамбовцева. - СПб.: Экономическая школа, 2001. - Т. 1 - 468 с.
19. *Ньюстром Дж. В., Дэвис К.* Организационное поведение. - СПб.: Питер, 2000.
20. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е. А. Олейникова. - М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. - 288 с.
21. *О'Шонесси Дж.* Принципы организации управления фирмой / Пер. с англ. - М.: МТ Пресс, 2001. - 296 с.
22. *Портер М.* Конкуренция. Учеб. пособие / Пер. с англ.: - М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. - 495 с.
23. *Портер М.* Стратегія конкуренції: Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. - К.: Основи, 1997. - 390 с.
24. *Райхлин Э.* Основы экономической теории. Микроэкономическая теория рынков продукции. - М.: Наука, 1995. - 347 с.
25. *Рапопорт Б. М.* Оптимизация управленческих решений. - М.: ТЕИС, 2001. - 264 с.
26. *Стивак В. А.* Корпоративная культура. - СПб.: Питер, 2001. - 352 с.
27. *Савицкая Г. В.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия. - М.: ИНФРА-М, 2001. - 336 с.

28. Системный анализ в управлении: Учеб. пособие / В. С. Анорилатов, А. А. Емельянов, А. А. Кукушкин; Под ред. А. А. Емельянова. - М.: Финансы и статистика, 2002. - 368 с.
29. *Скотт Марк К.* Факторы стоимости: Руководство для менеджеров по выявлению рычагов создания стоимости / Пер. с англ. - М.: Олимп-Бизнес, 2000. - 432 с.
30. Современные технологии управления - ключ к успеху в бизнесе // Управление персоналом. - 2002. - №4. - С. 6-13.
31. Справочник директора предприятия / Под ред. М. Г. Лапусты. - М.: ИНФРА-М, 1996. - 704 с.